

Agresarea numelui în discursul public

Ioan Milică

Introducere

Într-un studiu de referință privind expresivitatea numelor în comediile lui I. L. Caragiale, G. Ibrăileanu¹ observa că, din cauza deprinderii omenești de a asocia o persoană cu un nume, „numele *se sudează* cu imaginea fizică și morală a purtătorului, devine o însușire a lui, oricare ar fi acel nume”, în timp ce, în creația artistică, numele ia ființă dimpreună cu personajul: „ființa creată (...) nu poate crește în concepția artistului fără un nume – numele nu va fi oricare, ci unul care *să semene* deodată cu personajul”. Identificarea purtătorului printr-un nume este rezultatul acțiunii mai multor factori extralingvistici, cei mai importanți fiind tradiția denominativă și modelele onomastice, fără a pierde din vedere ansamblul de credințe, valori și influențe care favorizează, la un moment dat, răspândirea și prestigiul socio-cultural al unui nume.

Numele de persoane au caracter *istoric*. Numele de familie *se moștenește* (are caracter *genealogic*), numele mic *se dobândește*. Excepțiile reprezentate de schimbările de nume, mai cu seamă ansamblul de prefaceri denominative care evidențiază impactul tabuurilor, sunt relevante pentru a arăta că schimbarea de nume, fie ca urmare a unor acte magice (rebotizarea, vânzarea copilului²; sau ritualice (așa-numitul „botez călugăresc”), fie ca urmare a voinței purtătorului (schimbarea unui nume „urât”), nu se produc oricând, oriunde și oricum, ci într-un cadru socio-cultural relativ stabil, ale cărui coordonate diferă de la o cultură la alta. Totodată, trebuie arătat că numele de persoană, oricare ar fi sursele numirii³, reflectă resursele și rețeaua de opoziții pe care limbile istorice le pun la dispoziția vorbitorilor, orientând astfel dinamica microsystemelor antroponimice⁴. Numele „*se sudează*” cu imaginea purtătorului, fiind

¹ Garabet Ibrăileanu, *Scritori români*, Editura Litera, Chișinău, 1998, p. 179.

² V. M. Ungureanu, „Contribuții la studiul «terapeutic» prin onomastică la români”, în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. IV, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 1987, pp. 259-70.

³ Într-o analiză privind sursele numirii, Anderson 2007 arată că lista claselor este relativ deschisă, cele mai frecvente clase discutate în literatura de specialitate fiind: 1. Divinitatea (divinitățile); 2. Natura (cu subclasele: a. plante, b. animale, c. minerale, d. altele); 3. Timpul și împrejurările nașterii; 4. Epoca și relația de înrudire cu alții; 5. Cadrul geografic și relațiile etnice; 6. Vestimentația și podoabele; 7. Înfațișarea fizică; 8. Personalitatea și inteligența umană (cu subclasele: a. atribute generale, b. inteligența, c. Caracterul, temperamentul); 9. Condițiile de viață umană (cu subclasele: a. mod de viață și de hrănire, b. fericirea și norocul, c. avuția, d. bucuria și dragostea, e. activitățile umane, mai cu seamă cele religioase, administrative și de cunoaștere); 10. Alte realii; 11. Titluri onorifice.

⁴ Domnița Tomescu, *Gramatica numelor proprii în limba română*, Editura All Educațional, București, 1998; M Anderson, *The Grammar of Names*, University Press, Oxford, 2007.

o marcă de recunoaștere. Prin nume, purtătorul este identificat, recunoscut de ceilalți și se deosebește de alții care, eventual, poartă același nume ori un nume asemănător. În societatea tradițională, numele purtat de o anumită persoană este o marcă a identității individului și a relațiilor în care acesta intră și pe care, mai apoi, le dezvoltă, tipul de înrudire fiind codificat în interiorul unui sistem antroponimic a cărui evoluție reflectă existența unor multiple straturi de nume și de valori ale numelui⁵. În calitate de marcă, numele îndeplinește două categorii de funcții: interne și externe. Identificarea, recunoașterea și deosebirea trebuie considerate funcții inerente numelui de persoană și în trebuințării sale. Acestor funcții inerente, interne, le corespund și funcții externe ale numelui⁶: afective, sociale, culturale, pragmatice. Acțiunea acestor funcții externe generează, în variate contexte de comunicare, opoziții pragmatistice pertinente.

Spre deosebire de caracterul de *marcă esențială* și, prin acesta, de cel de *marcă socială* a numelui de persoană, numele unui personaj literar este, în același timp, și *marcă de identitate* și *marcă de caracterizare*⁷. Ființa ficțională se naște „odată cu numele care convine naturii sale fizice și morale”⁸. Numele este consubstanțial personajului⁹, fiind de nedespărțit de purtătorul imaginat de creatorul literar. În consecință, numele nu poate fi oricare, pentru că identitatea personajului „își află originea înainte de toate în nume”¹⁰. Înțelegem, prin asumarea unei asemenea interpretări, că numele personajelor literare sunt realizări *prototipice*, ceea ce înseamnă că ele sunt conceptualizări matriceale ale ființelor create de un scriitor. Numele fapturilor ficționale au caracter *emblematic*, ceea ce face ca exemplaritatea¹¹ personajelor să fie modelată de (și prin) nume.

Aspectele generale schițate până acum servesc drept suport pentru apropierea de esența unui fenomen comunicativ pregnant în discursul public actual: agresiunea numelui de persoană. Având cauze și consecințe multiple, fenomenul în cauză a suscitat interes științific în ultimele două decenii¹², pe fondul dezvoltării libertăților de expresie și de exprimare, practicate, nu o dată, în chip excesiv, în mass-media și în alte forme și genuri de discurs public românesc. Considerat ca atare, fenomenul deformării

⁵ Marica Pietreanu, „Determinante onomastice apreciative în limbajul criticii și istoriei literare” în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. III, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 1982, pp. 261-74; Benedek Piroška, „Funcționarea numelui de familie în mediul rural” în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. II, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 1981, pp. 12-25; Tomescu, Domnița, *Gramatica numelor proprii în limba română*, Editura All Educațional, București, 1998.

⁶ Anderson, *The Grammar*, p. 101.

⁷ Pentru definirea și descrierea celor două categorii de mărci, a se vedea Irimia 1999.

⁸ Ibrăileanu, *Scriitori*, p. 179.

⁹ „Substantivul propriu-nume de personaj literar încetează a mai fi un simplu termen *denotativ* (ca în limba neartistică); el devine un semn *descriptiv* (...) și *semnificativ*”, Dumitru Irimia, *Introducere în stilistică*, Editura Polirom, Iași, 1999, p. 205.

¹⁰ Irimia, *Introducere*, p. 205.

¹¹ Funcția emblematică a numelor de personaje literare este evidențiată și prin faptul că „personajul literar se poate constitui în prototip pentru lumea realului”, Irimia, *Introducere*, p. 205.

¹² Stelian Dumistrăcel, „Schimbarea și „agresiunea” numelui ca manifestări de tabu lingvistic” în *Limbaje și comunicare*, Institutul European, Iași, 1995, pp. 71-81; Rodica Zafiu, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universității, București, 2001; Ruxandra Cesereanu, *Imaginarul violent al românilor*, Editura Humanitas, București, 2003; Rodica Zafiu, *Limbaj și politică*, Editura Universității, București, 2007.

numelui își are rădăcinile în cultura populară, aspect ce reliefează prezența unei trăsături stilistice definitorii, *oralitatea*, ale cărei irizații discursive și textuale pot fi cu ușurință descoperite în producțiile scrise din perioada contemporană.

Pluralitatea unghiurilor din care a fost descrisă agresarea numelui arată că o asemenea practică are specificitate *lingvistică*, întrucât pune în lumină posibilitățile de numire ale unei limbi istorice și *culturală*, deoarece relevă împrejurările care împiedică sau favorizează circulația numelor și condițiile în care un nume reflectă realitățile ce stau la baza numirii. Un fenomen atât de cuprinzător poate fi evaluat cu mijloacele general-descriptive ale antropologiei¹³ sau, în chip specializat, cu cele ale unor științe diverse: etnolingvistică, psiholingvistică, retorică, stilistică, pragmatică.

Ca formă de abuz verbal, agresarea numelui poate primi explicații diferite, dacă descrierea fenomenului se realizează în acord cu realități mereu variind de la o epocă la alta¹⁴. Considerând că agresarea se manifestă printr-un ansamblu de procedee de deformare a numelui sau prenumelui unei persoane și că mijloacele întrebuițate de vorbitori servesc pentru a exprima opinii, judecăți sau atitudini (negative, de obicei) față de persoana al cărei nume este atacat, trebuie remarcat că *atacul asupra numelui* reprezintă doar una din *tehnicile de atac la persoană* și face parte dintr-un complex de procedee care au ca finalitate desconsiderarea cuiva: 1. ridiculizarea înfățișării fizice; 2. atribuirea de porecle și/ sau supranume înjositoare; 3. defăimarea prin insultare; 4. denigrarea valorilor individuale ori discreditarea credințelor cuiva; 5. ofensele aduse inteligenței sau conduitei individuale; 6. violarea dreptului la intimitate; 7. umilirea membrilor familiei și a celor din cercul de rude ori de apropiați; 8. colportarea de zvonuri; 9. minciuna; 10. dezinformarea etc. Recursul la aceste tehnici violente de atac la persoană pune în lumină existența, amploarea și impactul strategiilor discursive și de acțiune prin care se urmărește calomnierea, compromiterea sau înjosirea cuiva.

Din perspectivă retorică, aceste tehnici de agresiune se concretizează, dar nu în toate situațiile de comunicare, în silogisme de tipul *argumentum ad hominem*, dacă formularea sau respingerea unei teze evită recursul la dovezi dând, în schimb, prilej

¹³ Pentru Lévi-Strauss, de exemplu, *a abuzul de limbaj* este o deprindere nespecifică așa-ziselor culturi primitive, dominate de prescripții și interdicții comunicative situate la polul opus atitudinii față de limbaj a omului modern, pentru care „orice pretext este bun pentru a ne exprima, a întreba, a comenta...”, Claude Lévi-Strauss, *Antropologia structurală*, Editura Politică, București, 1978, p. 83. Locvacitatea, „lipsa de moderație” în întrebuițarea cuvântului ar fi evidența simbolică care impune o graniță imaginară între omul arhaic și cel modern.

¹⁴ Este știut că în societatea tradițională românească se întâlnește credința că numele este profund legat de purtător, un act magic îndreptat asupra numelui putând afecta integritatea fizică și / sau spirituală a posesorului (cf. V.M. Ungureanu, *Contribuții*, pp. 259-70; Stelian Dumistrăcel, *Discursul repetat în textul jurnalistic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2006).

Rămâne de stabilit în ce măsură și cu ce mijloace interpretative s-ar putea arăta că asemenea credințe animă și în prezent energiile locuționare, ilocuționare și perlocuționare ale vorbitorilor. Lipsa de izvoare scrise care să ateste longevitatea agresării numelui de persoană permite, cel mult, exprimarea unor intuiții plauzibile, dar lipsite de suport documentar ferm. În spațiul cultural românesc, terenul de investigare devine mai ferm începând cu veacul al XIX-lea. Prin dezvoltarea presei și a literaturii beletristice, deformarea numelui își face simțită prezența în exprimarea scrisă. *Chirița* lui Alecsandri (*Chirița în Iași*, 1850), de exemplu, reflectă deșteptarea interesului scriitorilor pentru resursele expresive ale limbii populare, agresarea numelui fiind valorificată, în acest caz, ca tehnică de potențare a comicului.

unuia dintre protagoniștii actului discursiv să declanșeze atacul la persoană. De exemplu, în argumentarea tezei că anumite segmente ale presei românești manipulează opinia publică, un gazetar poate recurge la un complex de tehnici de agresare, pentru a supralicita solidarizarea cititorului cu punctul de vedere exprimat: „În rest, diversiunea mediatică pusă la cale de *felicși-motani*, *vadimaci* și *prostănaci* (subl. n.) continuă”¹⁵ (Victor Lungu, „Ce nu văd în drum spre aeroport?”, *Monitorul de Cluj*, 23.03.2007). Se observă că, în acest context, agresarea numelui, prin derivare cu sufix și prin actualizarea opoziției de număr (*vadimaci*) precum și recursul la porecle și supranume peiorative (*felicși-motani*, *prostănaci*) generează, în planul textului, manifestarea unor trăsături expresive: *oralitatea* și *ironia*. În alte contexte, agresarea numelui reflectă acțiunea funcției ludice, fără ca atacul să fie parte constitutivă a unui silogism. Comicul de limbaj generat prin deformarea numelui sprijină și devine „ornament” (lexical) al tezei că manipularea se realizează prin intermediul unor emisiuni de televiziune: „Oare *băsescologii* și *băsescofilii* nu lucrează deja intens pentru acest proiect? Studiez *băsescologic* acest aspect și cred că o să se implemeteze o tactică de *băsescolare*. Mai exact, cred că se urmărește *băsescărirea* romanului telespectator chiar în ziua congresului PNL. Eu zic să nu se joace prea mult cu *băsescoiala* asta (subl.n.)” (lilick-auftakt.blogspot.com, 25.02.2010, Lilick).

Din perspectivă pragmatică, tehnicile de atac la persoană se concretizează în acte și secvențe discursive (face threatening acts – FTAs¹⁶) ce trebuie descrise prin raportare la *principiul politeții*. De regulă, agresarea prenumelui este convergentă, ca tehnică de atac, cu alte procedee de reliefare a *acumulării*, prin paralelism sintactic, apozitie¹⁷, acumularea fiind mecanismul (macro)discursiv prin care se dezvoltă *ironia*: „Căci pentru președintele mult iubit, pentru dragul conducător, pentru Regele-Soare al pedeleilor, pentru cel căruia însuși astrul zilei îi dă onorul și se reflectă fericit în locul de unde a dispărut o vestită șuviță, pentru Trăienel - flotă-dispărută, pentru Trăienică - ne-luptătorul cu criza, pentru Zeus de la Cotroceni, criza nu există!” (Vasile Popeangă, PSD, Ședința Camerei Deputaților din 14 decembrie 2010). Atacul atinge grad maxim de intensitate prin recursul la poreclă (*Zeus de la Cotroceni*), paralelismul sintactic favorizând transmutația ironică de referință, de la funcția publică pe care o deține persoana-obiect al discursului la ridiculizarea fizionomiei și numelui individului. Prin urmare, dezvoltarea stilistică [ANTIFRAZĂ: pentru președintele mult iubit] → [PORTRETIZARE ALUZIV-IRONICĂ: pentru cel căruia însuși astrul zilei îi dă onorul și se reflectă fericit în locul de unde a dispărut o vestită șuviță] → [DEFORMARE ANTROPONIMICĂ: pentru Trăienel – flotă-dispărută, pentru Trăienică – ne-luptătorul cu criza] → [PORECLĂ: pentru Zeus de la Cotroceni] reflectă trecerea de la general la particular, sau, mai exact, evidențiază translația de la

¹⁵ Exemplele extrase din publicațiile în format electronic și opiniile exprimate pe diverse pagini de internet sunt transcrise ca atare, fără corecturi.

¹⁶ Penelope Brown, Stephen C Levinson, *Politeness. Some universals in language usage*, University Press, Cambridge, 1978, 2004.

¹⁷ Figură descrisă de Pierre Fontanier, *Figurile limbajului*, ediție în limba română de Antonia Constantinescu, Editura Univers, București, 1977, p. 267. Cf Grupul μ, *Retică generală*, ediție în limba română de Antonia Constantinescu și Ileana Littera, Editura Univers, București, 1974, pp. 108-12, secvența analizată reflectă *adjoncția* prin dezvoltare.

ironizarea lipsei de competență în raport cu funcția publică pe care o deține o anumită persoană (tehnică discursivă uzitată în discursul politic românesc și nu numai), la atacuri, implicite, mai întâi, explicite, mai apoi, asupra înfățișării și numelui individului (tehnică discursivă abuzivă, vecină cu calomnia). Lipsa de politețe discursivă, concretizată în ridiculizarea aspectului fizic al persoanei și a numelui pe care aceasta îl poartă, este evidentă. De fapt, creatorul acestui act discursiv își propune de la început să fie nepoliticos. În conjuncție cu porecla și cu celelalte mecanisme de atac la persoană, diminutivele peiorative intră într-o *serie endocentrică*¹⁸ prin care se dezvoltă, în plan imagistic, o *caricatură* în care se poate descoperi cu ușurință sugestia dictatorului autoritar, corupt și capricios, lipsit de maturitate.

Din perspectivă stilistică, agresarea numelui trebuie descrisă ca expresie a unei *atitudini*¹⁹ față de ceea ce comunică. Cel mai adesea, atacul asupra numelui se declanșează ca *reacție* față de felul de a fi, spusele, credințele, valorile sau acțiunile cuiva, fie ele reale sau prepuse. În enunțul „Doar așa îmi explic ultima găselniță a fostului viitor etalon al politicii românești, «*bocul*» (Horea-Dorin Uioreanu, PNL, Ședința Camerei Deputaților din 7 septembrie 2010), transformarea numelui de persoană în nume comun²⁰ („comunizarea numelui propriu”²¹, este, deopotrivă, procedeul discursiv prin care emițătorul își manifestă nemulțumirea față de o decizie sau acțiune politică și mecanismul lingual prin care se încearcă impunerea discreditării, receptorul fiind „dirijat” să înțeleagă că „unitatea de măsură” a lipsei de pricepere administrativ-politică este „*bocul*”.

¹⁸ Prin *serie endocentrică*, Grupul μ, (*Retorică*, 144) denumește o construcție semantică în care „fiecare termen al seriei derivă din precedentul prin adăugarea uneia sau mai multe seme sau determinări și reflectă o nouă alegere făcută prin posibilitățile echivalente la acest nivel”. În fragmentul de discurs parlamentar citat se observă existența a două serii endocentrice. Prima serie, de natură semnificativ-denominativă, întemeiată pe translația *președinte* + determinant – determinant + *conducător* – *Regele-soare* + determinant, o „activează” pe cea de-a doua, de natură indicativ-onomastică, întemeiată pe dezvoltarea *Trăienel* + determinant – *Trăienică* + determinant – *Zeus* + determinant. Pentru detalii privind construcțiile endocentrice, a se vedea Leonard Bloomfield, *Language*, George Allen & Unwin Ltd, Londra, 1933, 1973, pp. 194-7; Georgeta Ciompec, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie și diacronie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, pp. 58-70; Angela Bidu-Vrânceanu, Cristina Călărășu, Liliana Ionescu-Ruxândoiu, Mihaela Mancaș, Pană Dindelegan Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, Editura Nemira, București, 2001, p. 195.

¹⁹ Tudor Vianu, *Studii de stilistică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968, pp. 35-40.

²⁰ Un alt exemplu, mult mai violent, în care transformarea numelui propriu în nume comun – prin actualizarea pragmatilistică a unor opoziții nespecifice substantivului propriu, dar caracteristice substantivului comun (opozitia de număr, în speță) – este subordonată forței silogismului, demonstrează dezechilibrul discursiv dintre *logos* și *pathos*: „Proiecția legislativă a sistemului unitar al pensiilor, susținută de *clica bocilor* (subl.n.) care guvernează România, sfidează principiile de drept, logica și cetățenii. *Legea asta este un excrement portocaliu, cu sânge roșu, care pute chiar mai rău decât legea unică a salarizării* (subl.n.)” (Ion Stan, PSD, Ședința Camerei Deputaților din 2 martie 2010). Într-un alt exemplu de declarație politică, actualizarea opoziției de număr transformă numele de persoană în „etichete” ale unor tipuri de agenți cu acțiune distructivă: „Cred că nimeni nu se va mai mira dacă, peste câteva zile, *Bocii, Vlădeștii* sau *Șeitani* (subl. n.) vor veni să ne spună că impozitează aerul, lumina soarelui, mersul pe jos sau cu bicicleta, plimbările în parc cu nepoții sau, poate, întunericul din case” (Iuliu Nosa, PSD, Ședința Camerei Deputaților din 23 februarie 2010).

²¹ Eugen Câmpeanu, *Substantivul. Studiu stilistic*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975, p. 132.

Toate succintele considerații de mai sus permit lansarea ipotezei că agresarea numelui este un proces discursiv cu rol evaluativ, adică un proces prin care procedeele de deformare antroponimică înlesnesc „mutarea” numelui din clasa mărcilor de individualizare în clasa mărcilor de caracterizare.

Agresarea antroponimică are numeroase trăsături comune cu *atribuirea de porecle*²². În calitate de „paranume”²³ porecele sunt semne lingvistice motivate caracterizate de „semioză deschisă”, adică de sensibilitate față de „contextul situațional”. Tot astfel, spre deosebire de numele-bază, ale căror trăsături lingvistice esențiale sunt caracterul convențional (numele de familie se moștenește, prenumele se dobândește) și caracterul indicativ (numele desemnează un posesor), numele deformate au adesea caracter motivat și caracter semnificativ (numele devine purtător de semnificație contextuală). Pentru a verifica validitatea acestei ipotezei analiza are în vedere două aspecte: resursele agresării și tehnicile de agresare.

Resursele agresării

Între mijloacele lingvistice prin care se realizează deformarea numelui, cel mai uzitat este *derivarea*. Pot fi incluse în această categorie trei varietăți (subspecii) de elemente care se deosebesc unele de altele nu prin mecanismul prin care iau naștere, fiindcă acesta este comun, ci prin relevanța lor pragmatilistică, adică în funcție de intensitatea emfatică și expresivă a creației cu pricina în raport cu altele dezvoltate pe baza aceluiași procedeu formativ. Pe baza acestui criteriu pot fi distinse: a) creații realizate prin derivare cu sufixe, b) creații diminutive și augmentative și c) creații cu derivate antroponimice.

Un alt mijloc formativ, *compunerea*, permite a) apariția unor creații exotice cu afixoide savante și b) dezvoltarea unor serii de compuse efemere iar procedeu numit *trunchiere* determină punerea în circulație de *hipocoristice peiorative*.

Derivarea este procedeu la care s-a recurs cel mai des în formarea numelor de persoană românești. Procedeu pune în lumină faptul că nu toate particulele derivate sunt la fel de potrivite pentru a se uni cu o bază spre a alcătui un nume, aspect subliniat, între alții, de Graur²⁴.

a) *Derivarea cu sufixe* demonstrează că baza-nume de persoană se poate uni numai cu anumite clase de afixe, cele mai compatibile fiind sufixele *substantivale*, *adjectivale* și *verbale*²⁵. Explicația acestei restricții distributive este că particula

²² Amintim doar două studii interesante despre relevanța pragmatilistică a porecelor, materialul faptic fiind reprezentat de caracterizările onomastice date copiilor, Goran 1982, Goran 1987.

²³ Emese Kis, „Fundamente semiotice în delimitarea termenilor poreclă/supranume” în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. I, Cluj-Napoca, 1976, pp. 127-42.

²⁴ Al Graur, *Nume de persoane*, Editura Științifică, București, 1965, p. 110.

²⁵ Pietreanu, *Determinante*, 261-74 analizează determinantele onomastice *-ism*, *-an*, *-iza* arătând că ele sunt conotate pozitiv în limbajul științelor umaniste. Nicolae Goga, „Verbalizări antroponimice în limba română actuală și reflexele lor denotativ-conotativ semantice” în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. IV, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 1987, pp. 29-38 descrie mai

derivativă se solidarizează cu baza-nume de persoană numai în măsura în care aglutinarea celor două unități favorizează apariția de termeni ale căror semnificații stau în legătură cu spusele, comportamentele și acțiunile persoanei al cărei nume este supus deformării. Sufixele substantivale cu cel mai ridicat randament formativ sunt *-(i)adă*, *-eală*, *-ism*, și *-isme*.

Sufixul *-(i)adă*, la modă la începutul anilor '90²⁶, impune bazei trăsătura semantică „(rezultat al unui) eveniment de anvergură”. Succesul derivării cu acest sufix rezidă în capacitatea derivativului de a transforma baza de derivare în simbol denominativ al unui eveniment, al unei producții culturale, prin actualizarea contextuală a ceea ce Bally²⁷ numește „efecte de evocare” etc. Creații de tipul *Daciada* (ansamblu național de întreceri sportive din perioada comunistă), *Spartachiada* (concurs sportiv anual între elevii liceelor militare), formate de la nume proprii (Dacia, Spartacus), au fost continuate de creații având la bază nume comune emblematice pentru realitățile democratice postdecembriste: *complotiadă*, *huliganiadă*, *mineriadă*, *victimiadă* etc.²⁸. Randamentul lexical-formativ al sufixului a rămas ridicat prin unirea cu o bază de derivare reprezentată de un nume de persoană. În timp, s-au schimbat doar „eroii” care au inspirat dezvoltarea deformărilor onomastice, dar procedeul și-a păstrat vigoarea stilistică: *Băsesciadă* < Bănescu; *Bocăniadă*²⁹ < Boc; *Iliesciadă*³⁰ < Iliescu; *Năstăsiadă* < Năstase; *Tăriceaniadă*³¹ < Tăriceanu; *Vadimiadă* < Vadim etc. Unirea sufixului *-(i)adă* cu un nume de persoană scoate în evidență forța expresivă, ironică, a acumulării unor astfel de derivate, după cum se poate observa din secvența următoare, în care autorul problematizează chiar valoarea conotativă ce se pot atribui sufixului: „Săptămâna trecută a fost demarată în forță o amplă operațiune politică. Se cheamă *Ritziada*. Săptămâna aceasta a început o altă operațiune politică, tot în forță. Se cheamă *Nemirskiada*. Probabil că vor mai urma și alte operațiuni de acest gen, stil isteric generală, spectacol jalnic intitulat în diverse feluri. Or să mai urmeze probabil și o *Udriadă*, și o *Videniadă*, și-o *Berceniadă*, și-o *Blaghiadă* și-o *Geoniadă*, și-o *Nițiadă*, și-o *Nicaiadă*, și-o mai ce vreți dumneavoastră. Tonul a fost dat, bineînțeles de *Sterlinghiadă*. Ce înseamnă o «iadă» și cui folosește? O «iadă» înseamnă o mediatizare excesivă a unui singur caz de corupție sau de pretinsă corupție, așa cum a fost cazul Sterling, mergându-se pe isterizarea maselor” (opiniicetatenesti.com, marti, 30 iunie 2009).

Sufixul *-eală* poate impune bazei de derivare mai multe valori semantice³², compatibilă cu baza de derivare nume de persoană fiind „asemănarea”: *antonesceală* < Antonescu; *băseală* < Băș[escu]; *băsesceală* < Bănescu; *ceașesceală* < Ceaușescu;

multe derivate verbale cu bază antroponimică concluzionând că acestea au proprietatea de a include în sfera lor semantică denotații și conotații legate de identitatea purtătorului numelui.

²⁶ Dorin N. Uritescu, *De la chioșcari la vesternizare*, Editura Humanitas, București, 1993, pp. 68-73.

²⁷ Charles Bally, *Traité de stylistique française* (Geneve: Librairie Georg & Co, S.A., Librairie C. Klincksieck, ediția a III-a, vol. I, Paris, 1951, p. 204.

²⁸ Uritescu, *De la chioșcari*, pp. 69-70.

²⁹ Titlul unui articol din *Săptămâna financiară*, 28 mai 2010.

³⁰ „Mineriada iese și denunță *Iliesciada*”, *Cotidianul*, 15 iunie 2005.

³¹ Titlul unui articol din *Evenimentul zilei*, 24 mai 2006.

³² G Pascu, *Sufixe românești*, Edițiunea Academiei Române, București, 1916, pp. 233-6.

iliesceală < Iliescu etc. Ocazional, baza de derivare își are originea într-un nume de persoană, iar în acest caz sufixul *-eală* actualizează valoarea semantică („acțiune”): de la numele propriu *Boc* s-a format verbul *a bocăni* („a face ca Boc”) și substantivul *bocăneală*. Atacul ironic asupra numelor politicianilor³³ este extins și asupra altor nume cu notorietate din spațiul public românesc: sportivi (*pițurceală* < Pițurcă); starlete de televiziune (*columbeală* < Columbița < Columbeanu); zone mondene (*dorobănțeală* < Dorobanți).

Sufixul neologic³⁴ *-ism* orientează baza de derivare, nume comun sau propriu, să exprime valoarea semantică („orientare teoretică sau practică, în acord cu realitatea denumită”). Există două categorii de baze de derivare cu care sufixul este compatibil: numele de persoană, ca atare: *marxism* < Marx sau un adjectiv cu originea într-un nume de persoană: Eminescu > eminescian > *eminescianism*³⁵. În prima categorie pot fi incluse creații lexicale purtătoare de conotații negative, precum *băsisism*³⁶ < Băs[escu]; *bocism* < Boc; *năstăsism* < Năstase; *udrism* < Udrea; *oprism* < Opr[escu]. Din cea de-a doua categorie fac parte termeni peiorativi cum ar fi *antonescianism*, *băsescianism*, *iliescianism* etc. Cele două modele derivate coexistă³⁷.

Tot substantive se creează și cu sufixul *-isme*, tipar derivativ care nu ar trebui confundat cu cel realizat cu sufixul *-ism*, pentru că își are originea în modele de limbă engleză, de tipul *bushisms*, *blairisms*, *clintonisms*, termeni care denumesc exprimările bizare sau greșelile de exprimare nostime ale unor politicieni anglo-americani și nu numai. Sub presiunea modelului în *-isms* s-au dezvoltat în limba română calcuri cu sufixul *-isme*. Sufixul impune bazei de derivare o valoare semantică identică celei exprimate de termenii englezești, [„manieră discursivă (comică) a lui X”, în care X este persoana publică ale cărei slăbiciuni discursive sunt ridiculizate prin respectivele calificative substantivale]. Numărul acestor creații lexicale este foarte mare și indică autorul scăpărilor discursive³⁸, derivarea nefiind restrânsă doar la nume de politicieni, ci este extinsă la porecle și abrevieri: *bahmuțiisme* < Bahmuț[eanu]; *becalisme* < Becali; *bergodisme* < Bergodi; *borcisme* < Borcea; *columbenisme* < Columbeanu; *coposisme* < Copos; *dolănisme* < Dolănescu; *ebaisme* < EBA < E[lena] Bă[sescu]; *funarisme* (var. *funărisme*) < Funar; *hagisme* (var. *hăgisme*) < Hagi; *iliescisme* < Iliescu; *miticisme*³⁹ < Mitică [Dragomir]; *pițurcisme* < Pițurcă; *prigonisme* < Prigoană;

³³ În exemplul „Nu îmi place Traian Băsescu și nu apreciez toată *ritzi pitziala* și *udreală* de pe lângă el” (Stefan Abageru, 10 noiembrie 2009, ciutacu.ro), agresiunea antroponimică *ritzi pitziala* rezultă, probabil, prin contaminare: denumirea jocului „X și 0”, *riți-piți*, „se sudează” cu numele de familie *Ridzi*. Formarea poreclei *Riți-Piți* (sau *Ritzi-Pitzi*) de la numele de familie este favorizată de paronomază. Pe de altă parte, *paranumele* poate fi interpretat ca asociere a numelui *Ridzi* cu un determinant, *piți*, rezultat din trunchierea cuvântului argotic *pițipoancă*.

³⁴ Pascu, *Sufixe*, p. 421.

³⁵ Pietreanu, *O cercetare*, p. 269.

³⁶ „situația este spre bine, totul este demolat prin tranziție, prin *băsisism*, *udrism*, *oprism*”, anonim, 17 octombrie 2010, pesurse.ro.

³⁷ „*Băsescianism*, *pontism*, *antonescianism*, *tembelism*”, *România liberă*, 25 februarie 2010.

³⁸ „*Hrebenciucisme*, *taricenisme*, *crinisme* și *orbanisme*”, Andradda, 02.02.2010, ziare.com.

³⁹ Termenul *miticisme* poate fi și o reprezentare lexicală a spuselor lui Mitică, bucureșteanul prin excelență. Se poate lua în considerare, în sprijinul acestei interpretări, forma de plural *mitici*, cu sensul

prostănăcisme < *Prostănacul* [poreclă dată lui Mircea Geoană]; *vadimisme* < Vadim; *vanghelisme* < Vanghelie; *zăvorănisme* < Zăvoranu etc. Ocazional, pot fi descoperite derivate cu baza nume comun sau verb: *mogulisme* < mogul; *manelisme* < manele; *smiorcăisme* < a (se) smiorcăi etc.

Cele mai uzitate *sufixe adjectivale* sunt *-ar*, *-iot* și *-ist*. Creațiile formate cu sufixul *-ar* indică asemănarea sau solidaritatea cu modelul valoric reprezentat de purtătorul numelui, ceea ce face ca adepții purtătorului să fie ridiculizați printr-un calificativ peiorativ format de la un antroponim: *băsescar* < Bănescu; *becalar* < Becali; *năstăsar* < Năstase; *vanghelar* < Vanghelie; *pițurcar* < Pițurcă etc.

Sufixul *-iot* indică apartenența, trăsătură semantică ce favorizează apariția unor termeni folosiți mai ales la plural⁴⁰, precum *băsesciot* < Bănescu; *becaliot* < Becali; *iliesciot* < Ilescu; *năstăsiot* < Năstase; *tariceniot* < Tăriceanu; *vadimiot* < Vadim; *vangheliot* < Vanghelie etc.

Sufixul *-ist* are un randament funcțional mai ridicat decât sufixul *-iot*, aspect explicabil prin faptul că *-ist* este utilizat în constituirea de denumiri ale partizanilor unui om politic sau ai unei grupări⁴¹: *băsisist* < Bănescu; *bocist* < Boc; *crinist* < Crin [Antonescu]; *tăricenist* < Tăriceanu; *udrist* < Udrea etc. Derivatele cu sufixul *-ist* pot fi întrebuințate și ca substantive.

Derivatele create cu sufixul verbal *-iza* „au valoare depreciativă” (Pietreanu 1982: 268). În discursul public actual, baza antroponimică de derivare impune valoarea semantică („asemănare”) iar sufixul orientează această valoare prin adiție semantică, („a preface ceva în acord cu viziunea lui X”): *becaliza* < Becali; *berceniza* < Berceanu; *criniza* < Crin; *geoniza* < Geoană etc. Vorbitorii se servesc frecvent de formele de infinitiv lung și cele de participiu ale verbelor formate cu bază nume de persoană.

b) Ca elemente constitutive ale tehnicii de agresare antroponimică, *creațiile diminutive* și *augmentative* reliefează atât amploarea procesului de numire cât și atitudinea negativă față de purtătorul numelui. Spre deosebire de augmentative, care evidențiază, prin sugestia impusă de sufixe, „dispropoția” stilistică între derivativ și bază, diminutivele capătă expresivitate prin contrastul pragmatilistic dintre creația lexicală folosită, în condiții obișnuite, ca formă de alint și contextul discursiv peiorativ în care termenul este utilizat, inducându-se astfel sugestia de „micime” sau de „infantilism”. Sufixarea diminutivală și augmentativă afectează fie prenumele, fie numele, cu observația că formele diminutive sunt mai bine reprezentate cantitativ decât cele augmentative. Nu am inclus aceste creații în clasa celorlalte derivate cu sufixe pentru că ele par a avea un statut funcțional și expresiv distinct.

Sufixarea diminutivală a prenumelui este specifică registrului familiar, fiind, în principiu, incompatibilă cu registrul adresării formale, caracteristic pentru discursul

„bucureșteni”. O altă creație ilustrativă pentru păcatul de a vorbi fără rost, mai ales în viața politică, este termenul *dâmbovițenisme* < Dâmbovița.

⁴⁰ Unele contexte ilustrează întrebuințarea substantivală a termenilor: „ar face foarte bine romaniei ca aceasta adunatura de *hrebenciuci* și *mikispagari* + *nastasioti* să se dizolve și să dispară pentru totdeauna”, roxette, 09.07.2008, comentariul la articolul „Ilescu: Demisiile din Cluj sunt o reacție corectă”, clujeanul.ro

⁴¹ Pascu, *Sufixe*, p. 422.

publicistic și politic: *Adelu* (Năstase), *Adiță* (Videanu), *Crinișor*⁴², *Crinuț* (Antonescu), *Emiluț* (Boc), *Lenuța*⁴³ (Udrea), *Răducu*⁴⁴ (Berceanu), *Vasilică* (Blaga), *Victoraș* (Ponta); *Monicuța* (Columbeanu) etc.

Sufixarea diminutivală a numelui de familie subliniază gradul sporit de intensitate a atacului, unele contexte demonstrând că forța expresivă a diminutivelor este amplificată dacă baza de derivare este o creație hipocoristică⁴⁵: (Adriana) *Bahmuțica*; (Monica) *Columbița/ Columbica*; (Radu) *Bercenelu*; (Emil) *Bocușor*; (Adrian) *Năstăselu*; (Elena) *Udrica*; (Călin) [Popescu] *Tăricelu'*; (Adrian) *Videnică/ Videnelu* etc. Unele exemple demonstrează că diminutivarea poate fi amplificată și de sugestii eufonice: *Ilenuța Băsescuța*⁴⁶, *Trăienelu Băselu*⁴⁷, *Adelu' Năstăselu'* etc.

Sufixarea augmentativă a prenumelui este sporadică, fiind înregistrate puține creații de acest tip, fapt ce legitimează considerația că acest tip de atac se produce mai cu seamă asupra numelor masculine terminate în consoană: *Crinoi* (Antonescu), *Trăienilă* (Bănescu) etc.

Sufixarea augmentativă a numelui de familie este la fel de rară ca și agresarea augmentativă a prenumelui, fiind, de regulă, rezultatul unui izomorfism denominativ care implică concurența numele de persoană și un „paranume” ale cărui origini pot fi regăsite în alte realități ori aluzii socio-culturale: (Emil) *Bocănilă*⁴⁸ < Bocănilă, nume al unui iepuraș din filmul de desene animate *Bambi*; (Traian) *Băsescoiul*⁴⁹ < broscoi etc.

c) *Creațiile cu derivative de tip antroponic* prezintă interes pragmatic și stilistic pentru că pun în lumină procesul prin care numele de persoană își actualizează, în plan contextual, funcția de semnificare. Pot fi incluse în această subclasă agresările cu rol depreciativ sau umoristic care se dezvoltă prin suprimarea unor afixe din structura numelui și adăugarea de alte derivative frecvent întâlnite în formarea prenumelor și / sau numelor românești. Pascu⁵⁰ observă că sufixul de origine neogrecescă *-ache* se folosește în limba română mai ales pentru a forma „diminutive alintătoare”, mai ales prenume, dar și termeni peiorativi. Astfel, prenumele unor persoane publice, Crin (Antonescu), Emil (Boc), Liviu (Negoiță), Silviu (Prigoană) ș.a., sunt adesea deformatate cu ajutorul sufixului *-ache*, formele rezultate, *Crinache*, *Emilache*, *Livache*,

⁴² „*Crinișor*, nu te-ai săturat să fii remorca lui *Victoraș*?”, Traian Tudosescu, 31.10.2010, giurgiu-news.ro.

⁴³ „*Lenuta* Udrea, *Raducu* Berceanu, *Sile* Blaga... toți știția sunt doar niște angajați ai noștri, ai poporului, plătiți din taxele mele și ale tale”, anonim, 19 mai 2010, ziare.com.

⁴⁴ „Cu alte cuvinte, pedeliștii ne-au luat de pe cap pe capii *Răducu*, *Adriean* și *Vasilică* (subl. n.) și ne-au procopsit cu cvartetul Bănescu-Udrea-Boc-Anastase”, Vasile Popeangă, PSD, Ședința Camerei Deputaților din 5 octombrie 2010.

⁴⁵ „De unde bani, dacă *adita* i-a papat împreună cu *taricelu'*, *vosganelu'*, *orbanelu'*, *vanghelu'*, *hrebenu'*, *prostanelu'*”, domino63, 27 mai 2010, economie.hotnews.ro.

⁴⁶ „In rest, *Ilenuta Basescuta* este jalnica” (catwalk sau talk, 9 martie 2008, comentariu la articolul „Elena Bănescu, cuprinsă de emoții politice”, România liberă, 9 martie 2008).

⁴⁷ „*Traienelu-Baselu*-Preaiubit-de-*Traienelu-Ungurelu'*”, Costin Sandu, 2 martie 2007, tru.blog.cotidianul.ro, reacție la articolul lui Traian Ungureanu, „Oda lui Vasile Voiculescu”.

⁴⁸ „Rămâne sporul de vechime, care se pare că nu a intrat încă în atenția Guvernului «*Bocănilă*», dar nu se știe care va fi soarta acestuia!”, Florin Țurcanu, PNL, Ședința Camerei Deputaților din 24 martie 2009.

⁴⁹ „Iaca scenariu mai strasic: *Basescoiul* pistoneaza pentru parlament unicameral”, Costin Sandu, 04.02.2010, cristianpreda.ro.

⁵⁰ Pascu, *Sufixe*, p. 399.

Silvache fiind valorificate pentru a-i ridiculiza pe purtătorii prenumelor respective. Sufixul este frecvent atașat și numelor de familie⁵¹, intensitatea ironiei fiind, de regulă, mai puternică.

Sufixul antroponimic *-escu*, prezent în structura multor nume de familie românești, este adăugat fie unor prenume (mai rar): *Crinescu* < Crin; *Trăienescu* < Traian etc., fie unor nume de familie, prin adăugarea sufixului sau prin înlocuirea afixului deja existent: *Boculescu* < Boc; *Bercenescu* < Berceanu; *Tăricenescu* < Tăriceanu; *Videnescu* < Videanu etc., fie prenumelui și numelui de familie, deopotrivă (foarte rar): *Adrienescu Năstăsescu*⁵² < Adrian Năstase etc. Acest mecanism de agresare antroponimică se observă și în deformarea ocazională a numelor purtate de persoane de sex feminin, cu respectarea opoziției de gen, *-escu* (pentru masculin) *-easca* (pentru feminin): *Udreasca*⁵³ < Udrea, și are, în general, rolul de a întări neîncrederea ori disprețul față de spusele, atitudinile sau faptele purtătorilor. Actualizarea opoziției de număr, *-esc(u)*, pentru singular, *-ești*, pentru plural, acompaniată mai mereu de scrierea cu literă mică, confirmă supoziția că atacul asupra numelor reflectă considerarea persoanelor purtătoare ca „obiecte” ale comunicării verbale⁵⁴, prin „strămutarea” discursivă a unor nume proprii în clasa numelor comune.

Compunerea are o pondere redusă în formarea numelor de familie românești. În discursul public actual, compunerea servește unor intenții comunicative diverse ce au ca finalitate desconsiderarea purtătorului numelui.

a) Creațiile cu elemente de compunere *savante* au caracter exotic, atât prin numărul rar de apariții cât și prin sugestia de „cultism” sau, mai clar, de ornament (manierist) care imită sursele denominative culte. Succesul acestui procedeu formativ, care generează mai ales termeni substantivali și adjectivali, trebuie pus pe seama contrastului între registrul înalt, savant, specializat, pe care îl indică afixoidele și registrul comun reprezentat de numele proprii. Totodată, compunerea cu elemente savante pune în lumină tendința de a considera numele de persoană un „obiect” care poate fi supus aceluiași procedee lexical-formative ca și numele comune.

Pot fi incluse în această subclasă de compuse, formațiile compuse cu sufixoide, cele cu prefixoide fiind aproape inexistente: *-fag*: *băsescofag* < Băsescu etc.; *-fil*⁵⁵: *băsescofil* < Băsescu, *crinofil* < Crin, *geoanofil* < Geoană, *iliescofil* < Iliescu,

⁵¹ „Cum poti sa-i faci sa inteleaga pe *bocache*, *livache*, *udrache*, *bercenache*, *besescucache* (subl.n.), etc, ca nu sant buni de nimic”, kid, 25.01.2010, ziare.com (reacție la articolul semnat de Livia Stroe, „Monica Macovei: PD-L a înțeles că e nevoie de oameni competenți”).

⁵² „Unde erau in Dec 1989 al de *Adrienescu Nastasescu*, al'de *Adrienescu Severinescu Bruckenesku* (subl. n.) si toti profitorii "guvernescu" de mai tarziu” (Tracanau, 04.08.2010, reacție la articolul „Marius Oprea promite un serial despre relația lui Băsescu cu Securitatea”, ziarero.antena3.ro).

⁵³ „Are aceeasi scoala ca si udrasca (subl.n.)”, atent, 27.01.2011 (reacție la articolul semnat de Ovidiu Bărbulescu și Alexandru Moise, „Boagiu «a integrat» Norvegia în UE”, gandul.info).

⁵⁴ „*Basesti bocalesti elenesti videnesti* (subl. n.) si tot felul de imbogatiti posdecembriști” (anonim, 11 octombrie, 2010 graiulsalajului.ro).

⁵⁵ „Sint roman, nu *x-ofil* (*basescofil*, *geoanofil*, *iliescofil* (subl. n.), etc!) Ma intereseaza sa fac ce este necesar pentru romani!” (naicul, 26.10.2009, forum.realitatea.net). În comparație cu termenii formați prin adăugarea sufixoidului *-fil*, creațiile formate cu sufixoidul *-filie* sunt mult mai rar întrebunțate, ceea ce indică că agresiunea antroponimică este favorizată de necesitatea, motivată obiectiv sau subiectiv, de a atribui o „etichetă” denominativă partizanilor sau admiratorilor unei anumite persoane publice.

tăriceanofil < Tăriceanu; *-fob*: *băsescofob* < Bănescu, *bocofob* < Boc etc.; *-fobie*: *antonescofobie* < Antonescu, *băsescofobie* < Bănescu, *becalofobie* < Becali, *bocofobie* < Boc, *iliescofobie* < Iliescu; *-latrie*: *băsescolatrie* < Bănescu; *-log*: *băsescolog* < Bănescu, *crinolog* < Crin; *iliescolog*; *-logie*: *bocologie* < Boc, *iliescologie* < Iliescu; *-man*: *băsescoman* < Bănescu, *bocoman* < Boc; *-manie*: *băsecomanie* < Bănescu, *becalomanie* < Becali, *udromanie* < Udrea; *-oid*⁵⁶: *băsescoid* < Bănescu, *becaloid* < Becali, *iliescoid* < Iliescu, *năstăsoid* < Năstase, *vadimoid* < Vadim etc.

De un succes aparte se bucură creațiile cu elementul de compunere savantă - *ită*: *băsescită* < Bănescu; *becalită* < Becali, *ceaușită* < Ceauș[escu]; *iliescită* < Iliescu; *năstăsită* < Năstase; *orbanită* < Orban; *tăricenită* < Tăriceanu; *vadimită* < Vadim; *vanghelită* < Vanghelie; *videnită* < Videanu etc. Create ca urmare a răspândirii informațiilor și termenilor din domeniul medical, aceste forme compuse scot în evidență reacția de respingere a ceea ce este considerat „patologic”, pornindu-se, probabil, de la premisa că numele de persoană poate reflecta, în plan lingvistic, presupusele neajunsuri și suferințe pe care opinia publică le atribuie purtătorilor respectivelor nume. În planul imaginarului colectiv, maladiile atribuite unor persoane publice, în special cele atribuite oamenilor politici evidențiază judecata de valoare, larg răspândită, potrivit căreia clasa politică românească este afectată de „boli” precum: lipsa de onestitate și de cuvânt, instabilitatea ideologică, corupția, ineficiența administrativă ori legislativă și altele asemenea. Acest punct de vedere este congruent cu observația că denumirea abreviată a unui partid politic sau culoarea aleasă pentru a reprezenta gruparea sunt supuse aceluiași mijloc de formare a unor termeni folosiți cu semnificație predominant depreciativă: *pedelită*⁵⁷ < pedele < PD-L (Partidul Democrat Liberal), *portocalită*⁵⁸ < portocaliu (culoarea identitară a PD-L) etc.

Echivalarea unei slăbiciuni omenești, reale sau imagine, cu o formă de *-ită* favorizează întrebuintarea discursivă a unor creații care au ca bază și nume ale unor persoane cu notorietate, altele decât politicienii, îndeosebi persoane din lumea mondenă sau din cea sportivă: *columbenită* < Columbeanu; *borcită* < Borcea etc.

Un alt tip de compunere, mai rar întâlnit, este reprezentat de formarea unor serii de *compuse efemere*, având ca bază un antroponim. Procedul are un randament formativ scăzut, dar un potențial expresiv însemnat, deoarece constituenții adjectivali ai întregului configurează, prin derivare cu diverse sufixe de agent, dezvoltarea unor unități lingvistice complexe care impun dezvoltarea de valori semantice contextuale precum „apartenență”, „cauza” sau „originea”, prin care creatorul unor astfel de efemeride încearcă să legitimizeze o opinie sau o considerație personală și să ornameze discursul. Din punctul de vedere al organizării structurale, pot fi identificate patru categorii de serii de compuse, a căror frecvență de apariție în discursul public depinde numărul de constituenți lexicali: a) serii cu doi termeni (cele mai frecvente): *ciorbisto-*

⁵⁶ „da! 20 de ani sunt un mizilic in termeni de schimbarea mentalitatilor unui popor pentru care educatia a devenit o pierdere de timp in evolutia spre tiparele *becaloide* sau *vangheloide* (subl. n.)”, Riddick, 07.06.2009, voxpublica.realitatea.net.

⁵⁷ „Directorii doljeni, îmbolnăviți de «*pedelită*» (subl.n.)”, Gazeta de Sud, 7 octombrie 2009, ziare.com.

⁵⁸ „Liberalii vor să ne vindece de *portocalită* (subl.n.)”, Jurnalul de Botoșani și Dorohoi, 31 octombrie 2008, ziare.com.

*ciuvicii*⁵⁹; *tăriceano-vosgianian*; *tăriceano-gionist*; *băsesco-bocuți* etc.; b) serii cu trei termeni: *tăriceano-antonesciano-patriciană*⁶⁰; *băsesco-boc-șeitanistă*; *udristo-băsesco-PDL-iști*; c) serii cu patru termeni: *ceașesco-băsesco-videano-pedelistă*⁶¹; d) serii cu cinci sau mai mulți termeni (cele mai rare): *securisto-iliisto-băsesco-opristo-comuniști*⁶².

Aceste compuse sunt caracterizate de semioză deschisă, în sensul că pot fi construite *ad-hoc*, în funcție de judecata asupra contextului reprezentat de un anumit material de presă și de competența onomastică a creatorului lor, numărul constituenților variind de la mic la mare, de la compuse cu două elemente la compuse cu *n* elemente, în care *n* reprezintă un număr nedefinit. De asemenea, trebuie observat că astfel de realizări lingvistice pot fi incluse în clasa determinantelor onomastice, adică în clasa atributelor care se formează pe baza unui nume de persoană.

Pe de altă parte, se cuvine a preciza că multe compuse se formează cu ajutorul unor constituenți formați de la baze (onomastice) diferite: a) prenume – nume de familie: „grupul *crinisto-pontac*” (Mircea Mihăeș, „Învățați să spuneți «mulțumesc!»”, 11 octombrie 2010, evz.ro); b) siglă-nume: „ordonanță *peneliso-tăricenistă*” (Marius Tapelea, 11 nov 2008, forum.portal.edu.ro); c) nume – poreclă: „ghearele *basesco-videano-buldogiene*”⁶³, (Florian, 12.08.2008, jurnalul.ro); d) cromatică – grupare politică: „clica *portocalio-udemeristă*” (ubbafea, 6 februarie 2011, romanialibera.ro) etc.

Deformarea numelor pentru a exprima alintul este un proces întemeiat pe opoziții care pun în evidență funcțiile *hipocoristicelor* și *diminutivelor*. Graur (1965: 57) precizează în ce constă deosebirea între formele de alint numite hipocoristice și cele care fac parte din clasa diminutivelor arătând că „hipocoristicele se formează prin scurtare, iar diminutivele prin lungire”. Aceasta nu este singura diferență între cele două categorii antroponimice. Hipocoristicele, afirmă Graur, „se formează numai de la nume de persoane” în vreme ce diminutivele au ca bază derivativă de prim rang cuvintele comune. În privința efectelor stilistice dezvoltate, distincția cea mai importantă este că diminutivele pot exprima, în funcție de context, mângâierea, dar „și alte sentimente, bunăoară disprețul”, în vreme ce hipocoristicele redau numai stări afective de tip pozitiv. Își păstrează această interpretare validitatea?

Pentru nuanțarea distincțiilor teoretice se cuvine să avem în atenție faptul că, în cazul diminutivelor, trebuie realizată o deosebire de principiu între posibilitățile

⁵⁹ „Este regretabila lipsa de reacție a CNA-ului fata de cohorta de manipulatori, «aparatori ai statului de drept», ce s-a înfaptuit prin fuziunea «ciutacilor» lui Felix cu «ciorbisto-ciuvicii» lui Vintu”, Nicolae-Nicolae, 04.07.2009, forum.realitatea.net.

⁶⁰ „drept recunoscinta (recunoscinta *tariceano-antonesciano-patriciana!*) au fost dati afara din partid”, 666, 13.02.2010, reacție la articolul semnat de Liliana Ruse, „Antonescu vrea să desființeze politic PD-L: „Ori noi, ori ei”, 11 februarie 2010, gandul.info.

⁶¹ „Care stie, de bine de rau, ce au fost si cum au decazut Bucurestii dupa urgia *ceauesco-basesco-videano-pedelista?*”, Eu_Lulutza, 21 mai 2008, reacție la editorialul lui Sever Voinescu, „De ce Oprescu și de ce nu Blaga”, cotidianul.ro.

⁶² „asasinii *securisto-iliisto-basesco-opristo-comunisti* se prabusesc”, livia, 06.05.2010, reacție la articolul lui Răzvan Gheorghe, „Ilie Șerbănescu: „România nu mai poate fi salvată de la dezastrul economic !”, inpolitics.ro.

⁶³ *buldogian* < *Buldogul*, poreclă atribuită politicianului Vasile Blaga.

combinatorii ale bazei și forța de semnificare a particulelor cu care baza se solidarizează, pe de o parte, și potențialul de combinare a diminutivului în raport cu vecinătățile în care el se actualizează, pe de altă parte. Astfel, cuvinte precum *copilaș*, *dulăpior*, *mănușă* sunt, de regulă, purtătoare de conotații pozitive deoarece baza lexicală și derivativul își conjugă energiile de semnificare pentru a impune trăsături semantice meliorative, [+micime], [+delicatețe], în vreme ce termenii precum *profesoraș*, *avocățel* sunt, de regulă, conotați negativ pentru că baza și derivativul se situează în relație de incongruență. Cu alte cuvinte, termenii din prima categorie (*copil*, *dulap*, *mână*) au un grad de compatibilitate mai mare de a se combina cu sufixe diminutivale, în timp ce termenii din a doua categorie, nu. O dovadă în sprijinul acestei afirmații este oferită de familiile de diminutive ale termenilor amintiți. Pentru *copil* avem diminutivele *copilaș*, *copiluț*, de la cuvântul *dulap* se formează *dulăpaș*, *dulăpior*, iar pentru *mână* se pot identifica diminutivele *mâ(i)nișoară*, *mănuică*, *mănușiță*, *mănușișă*, *mănușă*. Posibilele familii de diminutive ale cuvintelor *profesor*, *avocat* sunt mult mai dificil, dacă nu imposibil de realizat, întrucât aceste cuvinte au un potențial foarte redus de distribuție diminutivală, motivația cea mai probabilă a acestei deficiențe combinatorii fiind nivelul scăzut de compatibilitate semantică între baza lexicală și derivativul diminutival.

Proprietățile combinatorii ale creațiilor diminutivale se cristalizează prin modelări, prelucrări și rafinări contextuale, ceea ce face ca diminutivele să devină purtătoare de conotații atât pozitive cât și negative. Vecinătățile lingvistice ale unităților lingvistice au rol esențial în manifestarea sau suspendarea valorilor de sens, astfel încât un anumit înțeles poate fi nu atât rezultatul gradului de compatibilitate între baza lexicală și derivativul diminutival cât consecința congruențelor și incongruențelor din planul sintagmatic, al enunțului⁶⁴.

Antroponimele, mai cu seamă cele cu tradiție îndelungată de întrebuințare, au o disponibilitate mai mare de solidarizare cu un sufix diminutival (*Maria* sau *Ion*⁶⁵, de pildă), altele, în special numele mai noi, sunt caracterizate de restricții, nu de libertăți combinatorii cu sufixe diminutivale, una dintre explicațiile date în literatura de specialitate fiind nepotrivirea, lipsa de adecvare între *efectul de evocare* („sugestia culturală”⁶⁶, pe care îl poartă cu sine baza-nume de persoană și efectul generat prin derivare diminutivală⁶⁷.

Creațiile *hipocoristice* sunt deformări ale numelui prin care se reliefează o atitudine stilistică iar acest aspect arată că relația nume-persoană este interpretată dinamic. În discursul public românesc, pe fondul suspendării granițelor între expri-

⁶⁴ În *Povestea lui Harap-Alb*, Gerilă, numit și *Buzilă* pentru că avea „niște *buzoaie* groase și dăbălăzate”, își folosește, la un moment dat „*buzișoarele* cele iscusite” pentru a răci casa încinsă în care Harap-Alb și ai săi urmau să înnopteze. Comicul dezvoltat prin co-prezența textuală a augmentativului *buzoaie* și a diminutivului *buzișoare*, ambele denumind aceeași realitate, demonstrează că efectele stilistice își au originea atât în posibilitățile asociative ale unităților limbii cât și în distribuția sintagmatică a acestora.

⁶⁵ Pentru considerații privind randamentul onomastic al celor două nume, v. Tomescu, pp. 97-8.

⁶⁶ Domnița Tomescu, *Gramatica numelor proprii în limba română*, Editura All Educațional, București, 1998, p. 133.

⁶⁷ Potențialul expresiv al libertăților și restricțiilor asociative între numele proprii și derivate este intens exploatat de toți marii creatori de literatură română, Alecsandri, Caragiale, Rebreanu ș.a.

marea informală, specifică comunicării în spațiul privat și exprimarea formală, definitorie pentru comunicarea în spațiul public, atacul la persoană se manifestă și prin folosirea unor *hipocoristice peiorative*, care îndeplinesc multiple roluri pragmatice și expresive: încălcarea maximelor politeții (Leech 1983), plasarea propriei imagini într-o lumină favorabilă concomitent cu discreditarea imaginii celuilalt, fie un preopinent, fie persoana „obiect” al comunicării verbale, ironizarea, ridiculizarea, caricaturizarea, defăimarea, stigmatizarea, prin insultă⁶⁸, a interlocutorului ori a unui terț.

Considerate în afara unui context, formele hipocoristice nu sunt purtătoare de conotații peiorative. Valoarea stilistică negativă este dezvoltată contextual, rezultând perechi onomastice de tipul *formă hipocoristică – nume de familie* prin care se amplifică „distanța” expresivă între formele informale și cele formale de adresare: (*Nea*) *Nelu*⁶⁹ Iliescu < Ion Iliescu; *Leana*⁷⁰, *Lenuța*, *Nuți* Udrea⁷¹ < Elena Udrea etc. În alte contexte, forma *hipocoristică* este dislocată de numele de familie tocmai pentru a reliefa, prin conjugarea cu alte mecanisme de caracterizare depreciativă, cum ar fi atribuirea de calificative depreciative, calambururi generate prin prescurtare, recursul la elemente idiomatice, amploarea atacului la persoană: *Milică*⁷² < Emil (Constantinescu). Funcția centrală a hipocoristicelor, aceea de a evidenția prețuirea pe care cineva o poartă altcuiva apare mai rar în înregistrările publice ale discursului parlamentar, caracterul sporadic al ocurențelor reprezentând un argument în sprijinul ideii că

⁶⁸ Exemple de insultă dezvoltate prin paronomază onomastică pot fi întâlnite în unele secvențe de discurs parlamentar, în care senzația de delir verbal este dată de excesul cumulativ dezvoltat prin enumerație: „Dacă noua clasă la care lucrează de zor Președintele cu ciracii lui și cu intelectualii corupți și nevertebrați de teapa lui *Pramatievici*, *Liicheanu* ori *Cretilin Avramescu* (subl. n.) și odioasa lui soție, ne-am procopsit. Gata, se va termina definitiv cu neșantajabilii și cu sărântocii fără spirit de inițiativă la furat și la combinații mafioate. *Vor triumfa deplin șforarii, buticarii, borduriștii, asfaltatorii, traficanții de energie și toți șmecherii, gunoierii pe bani publici, aviarii și toți șmenarii, cocotele și marionetele din societatea servilă* (subl. n.)”, Costache Mircea, PRM, Ședința Camerei Deputaților din 26 iunie 2007.

⁶⁹ „Geoană, *nea Nelu*, Diaconescu, Ponta, într-un cuvânt băieți din P.S.D. Ei se uită foarte triști cum coboară în sondaje. Partidul coboară. Liderul coboară. Singur, *nea Nelu Iliescu* (subl. n.) a rămas încremenit la 45. De ani, desigur. Pentru noi asta ar însemna o întoarcere în comunism. Iliescu este acolo, neclintit. În comunism”, Iulian Gabriel Bîrsan, PD, Ședința Camerei Deputaților din 13 februarie 2007.

⁷⁰ „S-a trecut imediat, în numele interesului general (vezi doamne!!) la «împărțirea zonelor de influență» și la găsirea unor piețe de desfacere și penetrare pentru Mona Iacob-Ridzi și *Leana Udrea* (subl. n.), după principiul: un minister ție, unul mie, o agenție mie, alta ție și tot așa până la cel mai lipsit de importanță post de bugetar dintr-un colț de țară rupt de lume”, Prof. univ. dr. (!) Grigore Dondroe, „Mariajul PDL + PSD bântuit de divorț”, Gorjeanul, 18 august 2009, gorjeanul.ro.

⁷¹ „Bineînțeles că cel mai de încredere cetățean al României este Băse, omul care nu se încurcă printre fleacuri și, mai tare ca David Copperfield, a evaporat Flota României, după care circulă din cârciumă în cârciumă cu o ceată de țucălari după el și-și cheltuie și bruma de agoniseală pe care a adunat-o. Deși nu pentru asta l-au votat românii. Și nici pentru *Nuți Udrea* (subl. n.), analista politicii prezidențiale”, Daniela Buruiană Aprodu, PRM, Ședința Camerei Deputaților din 19 septembrie 2006.

⁷² „Astfel, *dom' Milică* (subl. n.), fostul preș. cu țacălie al României, actualmente tot preș., în ograda unei minuscule formațiuni politice, de-i mai zice și «Acțiunea Populară», visează la ziua când ar putea ajunge din nou pe cai mari”, Petre Posea, PSD, Ședința Camerei Deputaților din 17 februarie 2004.

formele antroponimice respective sunt strâns legate de comunicarea privată: *Cati*⁷³ < Ecaterina (Andronescu).

În presa actuală, recursul la hipocoristice este, în unele situații de comunicare, favorizat de căutarea efectelor caricaturale⁷⁴. În discursul public, mai ales în comunicarea prin intermediul internetului, asumarea familiarității față de cititor permite configurarea unei perspective ironice din unghiul căreia este evaluat realul⁷⁵. Familiaritatea, simulată, desigur, în raport cu persoana „obiect” al comunicării verbale permite recursul la diverse forme hipocoristice, ale căror valori peiorative se actualizează contextual: *Lena* (Basescu), *Cris* (Diaconescu), *Adi* (Năstase), *Vic*, *Vicky* (Ponta).

„Decupajul” hipocoristic prezintă interes pentru că atrage atenția asupra unui alt aspect, înrudit cu acesta, *trunchierea numelor de persoană*. Numărul și frecvența numelor trunchiate sugerează că aceasta este o tendință antroponimică dominantă, manifestată în discursul public românesc ca urmare a interesului vorbitorilor de limbă română (cei tineri, în special) față de segmentările antroponimice specifice adresării familiare în spațiul cultural anglo-american. Această modă onomastică pusă în acțiune în cercurile de adolescenți accentuează apartenența la un grup, mecanismul având, așadar, funcții afective și sociale. Totodată, moda se suprapune peste un procedeu onomastic mai vechi: formarea de porecle prin prescurtări ale numelui de familie și ale prenumelui⁷⁶. Trunchierea poate afecta și prenumele și numele de familie, procedeu extinzându-se nu doar la clasa numelor purtate de oamenii politici [*Băse*⁷⁷ < Bănescu; *Opre* < Oprescu; *Stolo* < Stolojan; *Tări* < Tăriceanu; *Vanghe* < Vanghelie etc.], ci și la cea a numelor unor persoane din lumea mondenă [*Iri* < Irinel (Columbeanu); *Moni*⁷⁸ < Monica (Columbeanu); *Bahmu*⁷⁹ < Bahmuțeanu; *Bote* < Botezatu; *Zăvo*⁸⁰ < Zăvoranu etc.] sau din lumea sportivă [*Lăcă* < Lăcătuș; *Luci*⁸¹ < Lucian (Bute); *Piți* < Pițurcă etc.].

În ciuda succesului de care se bucură mecanismul, coloratura stilistică de sorginte infantilă este evidentă. Deformarea onomastică transformă purtătorii numelor

⁷³ „De la microfonul Camerei, doresc să-mi exprim nemulțumirea față de colegul nostru de la PNL, deputatul Fenechiu, care, prin atitudinea lui, astăzi a jignit nu doar pe *Cati Andronescu* (subl. n.), ci toate femeile din Parlament și, în general, femeile din România”, Aurelia Vasile, PSD, Ședința Camerei Deputaților din 29 septembrie 2008.

⁷⁴ „*Nuți Udrea + Sile Blaga* (subl. n.) = lovele pentru un consilier de la Dezvoltare și Turism”, 16 aprilie 2010, kamikazeonline.ro.

⁷⁵ „Voda Basescu ne spune cu subiect și predicat cum ca un «intelectual cu viziune»; precum Theo Baconschi ar fi un posibil candidat la prezidențiale, alături de Preda și... Livache”, diaconescumarius.wordpress.com, 18 octombrie 2010.

⁷⁶ Vasile Goran, „Implicațiile stilistice ale poreclelor la copii” în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. IV, Cluj-Napoca, 1987, pp. 92-3.

⁷⁷ „Revoluția portocalie s-a încheiat. A fost înăbușită chiar de marile erori ale celor care au inventat-o în 2004, cu lacrimi de telenovelă vărsate de *Băse* pe umerii lui *Stolo*” (Vlad Gabriel Hoge, PC, Ședința Camerei Deputaților din 17 iunie 2008).

⁷⁸ „Moni, atac la blondă lui Bote”, Alina Erimia, 20 ianuarie 2010, click.ro.

⁷⁹ „*Bahmu* despre *Prigo*: De zgărcit ce e, își face concediul în spital”, 07.08.2010, ziuaveche.ro.

⁸⁰ „Motanul lui *Zăvo* are parapsiholog”, Ana Maria Păsat, 23 octombrie 2010, libertatea.ro.

⁸¹ „*Luci Bute* și-a pastrat Centura de Campion Mondial pusă pentru a 4-a oară în joc în revansa acordată lui Librado Andrade ce s-a desfășurat azi dimineața la Quebec” („Mister KO și-a păstrat centura mondială”, 29 noiembrie 2009, casino-magazine.ro).

în „personaje” a căror caracterizare se realizează prin nume, în „imagini” fabricate de jurnaliștii dornici de senzațional ieftin și facil, aceasta fiind, în esență, una din judecățile la care se poate ajunge dacă se analizează fenomenul deformărilor antroponimice în discursul public actual.

Un procedeu de deformare antroponimică mai rar întâlnit este *siglarea numelor de persoane*. Am evitat să considerăm că trunchierea și siglarea pot fi incluse în aceeași clasă de mijloace formative, având conștiința că siglarea, procedeu foarte răspândit de prescurtare⁸². (Stoichițoiu Ichim 2006: 119-229), are alte implicații decât „decuparea” parțială a numelui, una dintre aceste implicații fiind aceea că, prin siglare, adică prin păstrarea convențională a unor componente sonore (inițiale) din structura numelui se camuflează funcția esențială a numelor de persoane, adică funcția de individualizare, restrânsă la o funcție denominativ-distinctivă. Raritatea siglării numelui de persoană este probabil motivată de faptul că, în conștiința artizanilor deformărilor antroponimice, siglarea presupune o convenționalizare denominativă prin care se „ascunde” obiectul supus numirii. Drept urmare, individul nu poate impune siglarea antroponimică fără co-participarea altor utilizatori. Totodată, trebuie arătat că siglarea este un procedeu efemer, a cărui durată de existență în discursul public este legată de existența referentului⁸³, iar acest aspect influențează impactul acestui mijloc de deformare a numelor de persoane. În discursul parlamentar și publicistic românesc actual pot fi întâlnite exemple relativ stabile: *EBA*⁸⁴ < E[lena] BA[sescu] sau *BVB*⁸⁵ < B[erceanu] - V[ideanu] - B[laga], dar și efemeride ocazionale, de factură umoristică sau ironică: *BUBA*⁸⁶ < B[ăsescu] - U[drea] - B[oc] - A[nastase] sau *FFF*⁸⁷ < F[lutur] - F[alcă] - F[runzăverde].

„Contaminarea” numelor este chiar mai rară decât fenomenul siglării, însă potențialul expresiv al acestui mijloc de agresare a numelui este cert. Contopirea numelui cu numele favorizează apariția unor hibride în care umorul și ironia se împletesc: *Crintonescu*⁸⁸ < Crin [An]tonescu; *Mirceoană* < Mirce[a] [Ge]oană; *Moniridzi* < Moni[ca] [Iacob] Ridzi.

⁸² Adriana Stoichițoiu Ichim, *Creativitate lexicală în româna actuală*, Editura Universității din București, București, 2006, p. 136.

⁸³ Stoichițoiu Ichim, *Creativitate*, p. 121.

⁸⁴ „Cu toate că PD-L și-a făcut campanie cu președintele, cu fata președintelui, cu premierul și guvernul, a ieșit pe locul al doilea, și acum domni PD-L-iști se învârt în jurul cifrelor și inventează o nouă formațiune politică: PD-L+EBA”, Valeriu Ștefan Zgonea, PSD, Ședința Camerei Deputaților din 10 iunie 2009.

⁸⁵ „Băsescu numără zilele tripletei BVB”, Liliana Ruse, Raul Florea, 7 iunie 2010, gandul.info.

⁸⁶ „PDL-ul a reformat BVB-ul până a făcut BUBA! Cu alte cuvinte, pedeliștii ne-au luat de pe cap pe capii Răducu, Adriean și Vasiliică și ne-au procopsit cu cvartetul Băsescu-Udrea-Boc-Anastase”, Vasile Popeangă, PSD, Ședința Camerei Deputaților din 5 octombrie 2010.

⁸⁷ „După deja celebra tripletă BVB, cred că în cazul corupției din vămi putem denumi tripleta FFF ca fiind principala piesă de pe această tablă de șah. Cei trei F nu sunt nimeni alții decât Flutur, Falcă și Frunzăverde, și dețin controlul numirilor politice din vămile românești cele mai importante ale României, pe unde contrabanda cu produse de tot felul este în floare”, Cristian Buican, PNL, Ședința Camerei Deputaților din 15 februarie 2011.

⁸⁸ „Idea hocus-pocusului unor guvernanti care il stiu sa salveze o tara din criza este un tembelism in care numai *Mirceoana* si *Crintonescu* (subl. n.) pot crede”, Nick N, 16.05.2010, illick-aufakt.blogspot.com.

Tehnici de agresare

Pe urmele lui Quintilian (1974), Grupul μ (1974) valorifică distincțiile privind cele patru categorii de transformări (*adiectio*, *detractio*, *immutatio*, *transmutatio*) pentru a propune o teorie generală a figurilor întemeiată pe operații retorice. Pe terenul cercetării românești, direcția de cercetare propusă de Dumistrăcel (2006) s-a concretizat, între altele, într-o monografie asupra fenomenelor de discurs repetat în textul jurnalistic. Constituirea și reconfigurarea faptelor de limbă incluse în categoria discursului repetat sunt descrise din perspectiva operațiilor retorice identificate de Quintilian, analiza putând fi extinsă pentru a descrie și tehnicile de agresarea a numelui.

Resursele agresării, adică ansamblul de mijloace lingvistice la care indivizii recurg pentru a deforma numelui cuiva, determină, în planul vorbirii, apariția unor creații efemere a căror relevanță pragmatilistică ține de context. Judecate ca elemente izolate, desprinse de vecinătățile în care se înscriu, asemenea creații reliefează doar mecanismul de constituire și nu permit decât rareori, printr-un exercițiu de interpretare mai degrabă artificial, aflarea valorilor pragmatice și expresive cu care ele sunt investite. Solidaritatea dintre faptele lingvistice și vecinătățile care le orientează relevanța pragmatilistică ține de operațiile de selecție și de combinare pe care individul le activează în procesul de deformare a numelor. Rezultatele acestui proces sunt construcțiile cu bază antroponimică prin care se pun în evidență acțiunea și efectele celor patru tipuri de transformări identificate de Quintilian și valorificate în cercetări mai vechi și mai noi, din străinătate și din țară.

Adăugarea este tehnica prin care unui nume sau unui prenume i se adaugă un alt element, fie derivativ, fie element de compunere, „barbarismul” (Quintilian, I, 5, 5 ș.u.) rezultat fiind utilizat cu intenții și pentru efecte dintre cele mai diverse, ironia și umorul fiind cele mai reprezentative valori pragmatilistice astfel conturate. De la prenumele *Crin*, prin adăugare, se obțin forme precum *Crinache*⁸⁹, *Crinișor*⁹⁰, *Crinuș*⁹¹, *crinisme*⁹², *crinofil*, etc. De la numele de familie *Udrea* se formează creații precum *Udrița*⁹³, *udrizare*⁹⁴, *udrist*⁹⁵, *udrită*⁹⁶ etc. În discurs, astfel de creații capătă grade diverse de autonomie față de bază, intensitatea efectului discursiv fiind proporțională cu „distanța” pragmatilistică între numele-bază și forma deformată. De exemplu,

⁸⁹ „Amintiri despre „*Crinache*” (subl. n.), profu’ de la școala din Niculițel”, 29 octombrie 2009, catavencu.ro.

⁹⁰ „*Crinișor*, nu te-ai săturat să fii remorca lui *Victoriaș* ?”, Traian Tudorescu, 31.10.2010, giurgiu-news.ro.

⁹¹ „Guvernul-marionetă din umbra dictatorului-păpușar *Crinuș* (subl.n.)”, Nicolae Bucur, 23.09.2010, curentul.ro.

⁹² „Imi place ca in lipsa argumentelor o dati in geonisme, *crinisme* (subl. n.) si pontisme”, hai_sictir, 11.02.2010, forum.realitatea.net.

⁹³ „*Udrita* (subl. n.) a primit cadou un minister reinfiintat (special for Nuti) asa ca sa aiba si ea o jucarie!”, unu’ prost, 04.04.2009, libertatea.ro.

⁹⁴ „România este penetrată de fenomene de becalizare, *udrizare* (subl. n.), vanghelizare”, Dumitru Sârghie, „Tranziția românească-eterna TERRA-NOVA!”, Linia Întâi, nr. 364, 15-21 ianuarie 2009, ziarul-liniaintai.ro.

⁹⁵ „Blagiștii, *Udriștii* (subl.n.) și Bocșiții”, Lucius, 12 august 2008, telegrafonline.ro.

⁹⁶ „*udrita* (subl. n.), basescita si bocita (...) asta e tratamentul ideal pe timp de criza”, Socola, 12 iunie 2010, telegrafonline.ro.

derivarea cu afixe diminutive permite conservarea unora din funcțiile inerente numelui propriu, astfel încât „depărtarea” de baza onomastică nu este foarte pronunțată iar efectul creat printr-o asemenea deformare are un grad relativ scăzut de intensitate expresivă. Dacă, însă, numele propriu este „obligat” să se comporte conform sistemului de opoziții al substantivelor comune sau să intre în distribuții sintagmatice specifice numelor comune, efectul expresiv va avea o intensitate a cărei forță va fi pe măsura „depărtării” create prin „comunizarea numelui propriu”⁹⁷. Din punct de vedere expresiv, creații de tipul *crinisme* sau *udrită* au pregnanță mai mare decât formele *Crinache* sau *Udrița*, acestea din urmă fiind mai mereu însoțite de calificative (peiorative) care potențează identitatea stilistică a deformărilor antroponimice.

Prin *suprimare*, numele unei persoane este redus la o componentă considerată (fie de emițător, fie de receptor, fie de amândoi) esențială pentru a asigura eficiența actului de agresiune. Astfel, reducerea numelui *Bănescu* la „nucleul” *Băse*⁹⁸ actualizează nu doar sugestia de familiaritate ci mecanismul discursiv care permite ridiculizarea imaginii publice a purtătorului. *Trunchierea*, *siglarea* și „*contaminarea*” numelor de persoane reflectă, în calitate de mijloace formative, posibilitățile de care dispun vorbitorii de limbă română pentru a deforma, prin scurtare, numele. Suprimarea are un randament mult mai redus decât adăugarea, o dovadă a eficienței formative a adăugării fiind apariția de creații lexicale cu originea într-o deformare prin suprimare: (Theodor) *Stolojan* > *Stolo* > *stolojale*⁹⁹ (stolo + jale), *stolojalnic*¹⁰⁰ (stolo + jalnic) etc.

Substituirea permite constituirea și, eventual, punerea în circulație a unor creații inedite, a căror identitate rezultă din înlocuirea unei componente antroponimice, baza onomastică sau derivativul, fie acestea segmentări întemeiate sau aleatorii, cu un alt element lingvistic, schimbarea având rolul de a transforma în implicit ceea ce numele redă în chip explicit. În cazurile extreme precum calomnia sau insulta, această tehnică de agresare este utilizată pentru capacitatea de a fixa o sugestie, o trimitere indirectă, o aluzie la purtătorul numelui deformat: *Liicheanu* < Liiceanu (prin schimbarea constituentului *Liice* cu un fals segment antroponimic format de la substantivul *lichea*); *Pramatievici* < *Patapievici* (prin înlocuirea componentei *Patapie* cu substantivul *pramatie*); *Moliceanu*¹⁰¹, *Răzgândeanu*¹⁰² < *Tăriceanu* (prin înlocuirea segmentului *Tări(c)* cu o bază formate de la adjectivul *moale*, respectiv verbul *a se răzgânde*) etc.

Permutarea este tehnica de agresare prin care două segmente antroponimice sunt încrucișate pentru a forma un hibrid onomastic capabil să transmită reacția negativă, de neîncredere sau de respingere, pe care creatorul deformării o are față de

⁹⁷ Câmpeanu, *Substantivul*, 132.

⁹⁸ „Frați români, Rusia și-a trimis masonul care să-l distrugă pe super *Băse* (subl. n.) cel grabnic vărsătoriu de sânge de oligarhi”, Ionica Constanța Popescu, PC, Ședința Camerei Deputaților din 8 mai 2007.

⁹⁹ „Doina de *stolojale* (subl. n.)”, Toni Grecu, 20 decembrie 2008, romanialibera.ro.

¹⁰⁰ „Imi vine in minte replica desteapta a lui Liviu Mihaiu fata de ticul *Stolojalnic* (subl. n.) de a folosi numele mic dupa cuvantul domn/doamna”, gabriel baldovin, 02.09.2007, forum.realitatea.net.

¹⁰¹ „De la *Moliceanu* (subl. n.) la Boc I-IV”, Monica Iordache Apostol, 16 februarie 2011, jurnalul.ro.

¹⁰² „Mă gândeam dacă are rost să mă refer și eu la diverse porecle. Vă rog să mă ajutați, stimați colegi. Cum îi spuneți dumneavoastră domnului Tăriceanu? Domnul Slăbiceanu, Moliceanu, cum îi mai spuneți, *Răzgândeanu* (subl. n.)?”, Victor Ponta, PSD, Ședința Comună a Camerei Deputaților și Senatului din 28 iunie 2006.

purtătorul numelui. *Permutarea intranominală*, adică încrucișarea care afectează numele și prenumele unei persoane se manifestă fie prin schimbarea inițialei prenumelui cu inițiala numelui de familie, ca în exemplele *Braian Tăsescu*¹⁰³ < Traian Bănescu, *Tadim Vudor*¹⁰⁴ < Vadim Tudor, fie prin transpunerea prenumelui în locul nucleului antroponimic din numele de familie și viceversa: *Anton Crinescu*¹⁰⁵ < Crin Antonescu. *Permutarea internominală* implică numele a două persoane și constă în încrucișarea prenumelui unui purtător cu numele de familie al celui alt purtător: *Emil Bănescu*¹⁰⁶ < Emil [Boc] + [Traian] Bănescu; *Traian Boc*¹⁰⁷ < Traian [Bănescu] + [Emil] Boc.

Concluzii

Amplora și complexitatea agresării sunt condiționate de notorietatea purtătorului numelui. Tehnicile de agresare a concordă cu întrebuițarea altor mijloace denominative prin care se urmărește descalificarea unei persoane (ironizare, poreclire, atribuire de supranume peiorative). Agresarea se desfășoară într-un cadru semiotic indus, provocat și se manifestă ca reacție de respingere a imaginii cuiva, aspect ce reliefează dimensiunea evaluativă a agresării. Ipoteza că deformarea antroponimică are ca finalitate „mutarea” numelui din clasa mărcilor de individualizare în clasa mărcilor de caracterizare este validată de dinamica actelor discursive în care fenomenul este prezent.

Creațiile rezultate din procesul de agresare sînt efemere, ceea ce demonstrează că agresarea numelui trebuie pusă în legătură cu moda lingvistică.

Din perspectivă pragmatilistică, agresarea numelui este reprezentativă pentru a evalua: 1) pătrunderea elementelor de oralitate în comunicarea scrisă; 2) starea de spirit (cel mai adesea negativă) a agresorului (nemulțumire, iritare, indignare, supărare, ură); 3) atitudinea locutorului față de interlocutor și față de obiectul comunicării (ironie, batjocură, umor, caricatură); 4) competența expresivă a vorbitorului și gradul de „modelare” a politeții/ impoliteții față de nume și de purtător, considerate ca „obiecte” ale comunicării; 5) cunoașterea pe care cineva o are sau o capătă despre o anumită persoană (mai precis, despre imaginea acesteia).

În actul de vorbire, agresarea numelui îndeplinește următoarele roluri discursive: a) *sugerează* înscrierea actului de comunicare verbală într-un anumit registru; b) *indică* percepția individuală și colectivă asupra unei persoane cu notorietate; c) *fixează*, prin deformare, relația între nume și trăsăturile (reale sau imaginare) ale purtătorului numelui. Deformările sugerează că noua etichetă denominativă trebuie să se

¹⁰³ „presedintele jucator al tarii, *Braian Tasescu* (subl. n.), caută cu disperare un inlocuitor pentru fostul Ministru al Sportului”, radu, 06.07.2009, trombon.ro.

¹⁰⁴ „păna ce *tadim vudor* (subl. n.) nu pleacă DEFINITIV din PRM sau PPRM sau PCRM sau cum l-o mai numi acest partid NU ARE NICI O SANSA!!!”, arr, 01.06.2005, my-press.ro.

¹⁰⁵ „Sufixul -escu face parte din blazonul oricărui prezidențiabil al României din 1965 încoace, iar *Anton Crinescu* (subl. n.) intrunește aceasta minimă condiție se pare”, jabelino, 11 ianuarie 2011, voxpublica.realitatea.net.

¹⁰⁶ „Cine conduce România: Traian Boc sau *Emil Basescu*?”, apropro.ro.

¹⁰⁷ „Guvernul «Traian Boc» nu are idei” (Horea-Dorin Uioreanu, PNL, Ședința Camerei Deputaților din 18 mai 2010) și „Anca Boagiu i-a spus președintelui PD «Traian Boc»”, 11 noiembrie 2006, Realitatea TV.

potrivească trăsăturilor unui „personaj”, prin suspendarea atributelor pe baza cărora purtătorul este unit, în conștiința celorlalți, cu numele său.

Bibliografie:

- Anderson, John M., *The Grammar of Names*, Oxford University Press, 2007.
- Bally, Charles, *Traité de stylistique française*, ediția a III-a, vol. I, Geneve, Librairie Georg & Co, S.A., Librairie C. Klincksieck, Paris, 1951.
- Bidu-Vrânceanu, Angela, Călărășu, Cristina, Ionescu-Ruxândoiu, Liliana, Mancaș, Mihaela, Pană Dindelegan, Gabriela, *Dicționar de științe ale limbii*, Editura Nemira, București, 2001.
- Bloomfield, Leonard, *Language*, George Allen & Unwin Ltd, Londra, 1933 și 1973.
- Brown, Penelope, Levinson, Stephen C, *Politeness. Some universals in language usage*, University Press, Cambridge, 1978 și 2004.
- Câmpeanu, Eugen, *Substantivul. Studiu stilistic*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1975.
- Cesereanu, Ruxandra, *Imaginarul violent al românilor*, Editura Humanitas, București, 2003.
- Ciompec, Georgeta, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie și diacronie*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985.
- Dumistrăcel, Stelian, „Schimbarea și „agresarea” numelui ca manifestări de *tabù* lingvistic” în *Limbaje și comunicare*, Institutul European, Iași, 1995.
- Dumistrăcel, Stelian, *Discursul repetat în textul jurnalistic*, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 2006.
- Fontanier, Pierre, *Figurile limbajului*, ediție în limba română de Antonia Constantinescu, Editura Univers, București, 1977.
- Goga, Nicolae, „Verbalizări antroponimice în limba română actuală și reflexele lor denotativ-conotativ semantice” în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. IV, Cluj-Napoca, 1987.
- Goran, Vasile, „Aspecte funcționale ale poreclelor la copii” în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. III, Cluj-Napoca, 1982.
- Goran, Vasile, „Implicațiile stilistice ale poreclelor la copii” în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. IV, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 1987.
- Graur, Al., *Nume de persoane*, Editura Științifică, București, 1965.
- Grupul μ, *Retică generală*, ediție în limba română de Antonia Constantinescu și Ileana Littera, Editura Univers, București, 1974.
- Ibrăileanu, Garabet, *Scriitori români*, Editura Litera, Chișinău, 1998.
- Irimia, Dumitru, *Introducere în stilistică*, Editura Polirom, Iași, 1999.
- Kis, Emese, „Fundamente semiotice în delimitarea termenilor *poreclă/supranume*” în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. I, Cluj-Napoca, 1976.
- Leech, Geoffrey N., *Principles of Pragmatics*, Longman, Londra și New York, 1983.
- Lévi-strauss, Claude, *Antropologia structurală*, Editura Politică, București, 1978.
- Pascu, G., *Sufixele românești*, Edițiunea Academiei Române, București, 1916.

- Pietreanu, Marica, „O cercetare de „socio-onomastică” aplicată la material românesc” în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. I, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 1976.
- Pietreanu, Marica, „Determinante onomastice apreciative în limbajul criticii și istoriei literare” în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. III, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 1982.
- Piroska, Benedek, „Funcționarea numelui de familie în mediul rural” în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. II, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 1981.
- Quintilian, *Arta oratorică*, Editura Minerva, București, 1974.
- Stoichițoiu Ichim, Adriana, *Creativitate lexicală în româna actuală*, Editura Universității, București, 2006.
- Tomescu, Domnița, *Gramatica numelor proprii în limba română*, Editura All Educațional, București, 1998.
- Tomescu, Domnița, *Numele de persoană la români. Perspectivă istorică*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2001.
- Ungureanu, V.M., „Contribuții la studiul „terapeuticii” prin onomastică la români”, în I. Pătruț (coord.), *Studii de onomastică*, vol. IV, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, 1987.
- Uritescu, Dorin N., *De la chioșcari la vesternizare*, Editura Humanitas, București, 1993.
- Vianu, Tudor, *Studii de stilistică*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968.
- Zafiu, Rodica, *Diversitate stilistică în româna actuală*, Editura Universității, București, 2001.
- Zafiu, Rodica, *Limba și politică*, Editura Universității, București, 2007.